

Embereszményeink

JÁNOSY ISTVÁNNAL BESZÉLGET DOBOS MARIANNE

— *Klasszikus filológus, költő és műfordító. A világirodalom majd minden szerepét tanulta, tanulmányozta. Nem egyet életre keltett versben, drámában, poémában. Fordított Platónt, indiai eposzokat. Megformálta Rákóczi belső vívódásait, drámát írt István királyról. Ha a legfontosabb példaképét kellene megneveznie, kiről beszélne? Kit és miért választott embereszményének?*

— Jézus az én első és úgyszólván egyetlen eszményképem. Ez talán gyermekkori élményeimre vezethető vissza. A budavári iskolában volt egy nagyon öreg tanító bácsink, Wichmann Ede. Hetvenéves volt már, és ő tanította a hitant. De nem könyvből. Elmondta Jézus életének egy-egy epizódját. A példázatait, a tékozló fiút, az irgalmas szamaritánust, irgalmatlan szolgát, aztán Jézus szenvedéstörténetét, és a következő órán már visszameséltük. Mégpedig szóról szóra úgy, ahogy az öreg elmondta. Ezek a történetek mindennél mélyebben belevésődtek a lelkembe, alapjává váltak minden későbbi irodalmi és emberi eszmélkedésemnek. Aztán a képek. A budavári evangélikus templomban volt egy oltárkép, nem tudom, Szinyei Merse Páltól vagy Székely Bertalantól, amely Jézust ábrázolta előrenyújtott kezekkel, mintha azt mondta volna: jöjjetek hozzám mindnyájan, kik megterheltek és megszorítottak. És én megnyugosztallak benneteket. Vagy mintha azt mondaná: engedjétek hozzám a kisdedeket. Az oltárkép a háborúban megsemmisült, de Jézus szép, nyugodt arca még mindig a szememben van. Aztán otthon egy könyvben pillantottam meg egy reprodukciót, Grünewald Kruzifixusát. Borzalmas kép. A test, ami mint egy mészárszék-kolonc lóg a fán, az a puffedt, agyonkínzott arc végsőkéig megborzasztott, undorított, s ugyanakkor arcomba vágta: érted, helyted! Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Ez életem legeslegmélyebb belső élménye, amelyik mindent meghatároz. Még kisgyerek fejjel hány Kruzifixust rajzoltam! Aztán tizenhárom-tizennégy éves gimnazistaként olvastam Dosztojevszkijt. Megrendített a Szonja alakja, amint rábeszéli Raszkolnyikovot tettének vállalására, a bűnhődésre. A tékozló fiú történetét olvassa fel neki. Aztán Zozsima sztárec elmélkedései... Mindez ahhoz vezetett, hogy Jézus személyéhez kötődjem valami végső szeretettel, amely több minden más ragaszkodásnál. De ez a ragaszkodás kifejezetten a konkrét személyhez szólt. Nem a teológiai fogalomhoz, amiről a niceai és a kalkedóni hitvallás szól, hanem az élő, konkrét, valóságos történelmi személyhez.

— *Tudós egyházi teológusok, tudós ateista Biblia-kritikusok egyaránt kétségbe vonják a Jézusról szóló tudósítások történelmi hitelességét. Egyesek még azt is tagadták, hogy Jézus egyáltalán élt volna. Szerintük a későbbi egyháztagok találták ki az alakját. Mások meg azt vallják, hogy a róla szóló tudósítások nem a történelmi valóságot fejezik ki, hanem az ókeresztény gyülekezetek híthirdetését, kerügmáját. Hogy van ez, mi az igazság?*

— Karinthy Frigyes azt mondta: „Az ember a stílus.” És Jézus beszédei-nek, példázatainak stílusából rögtön megérezte, hogy itt egy egészen sajátos, óriási költői egyéniség van jelen. Akit nem lehet kitalálni, ahogy nem lehet egy Szókratészt, Dantét vagy Shakespeare-t sem. Így volt egy Jézus, aki elmondta azokat a csodálatos példázatokat, pontosan úgy, ahogy írva vannak.

— *De mi mindennek a bizonyítéka?*

— Konkrét történelmi adatok is igazolják. Jézus akkori környezete... Jézust akkori környezete zsidó rabbinak tekintette. Minduntalan úgy is szólították meg. S mi volt az akkori rabbik hivatása? Tanították az Ószövetség szövegét, főleg erkölcsi és rituális parancsait, és ezeket magyarázták. Ezenkívül, ha volt rá képességük, gyógyítottak is. Jézus is ezt tette, csak rendkívüli módon. Az írásokat nem úgy magyarázta, mint az írástudók, hanem mint akinek hatalma van. Mint orvos, feltűnően eredményesen gyógyított, ennek következtében a betegek, nyomorultak tolongtak hozzá.

— *Mit tudunk a rabbik tanításairól?*

— Tanításaikat a rabbik nem írásban hagyományozták, hanem betanították tanítványaikkal, és ezek élőszóval adták tovább a későbbi nemzedékeknek. Még később mindezt írásba foglalták, ez lett a Talmud. Jézus is ezt tette. Tanításait elmondta, és tanítványai megtanulták. Annál könnyebben teheték, mert példázatait, erkölcsi alapelveit Jézus oly végsőkig csiszolt formában mondta el, hogy azokat első hallásra egész könnyen meg lehetett jegyezni, még egy közepes elmének is.

— *Így ókori mérték szerint az evangéliumokat valóban hiteles adatközlésnek lehet tekinteni?*

— Igen. Persze, az elbeszélő részletekben akadnak túlzások. Lázár nem volt oszlásnak indult halott, mikor Jézus feltámasztotta, hanem talán még a klinikai halálon innen. De mutassanak nekem olyan ókori írásművet, amelyekben nem találhatóak ugyanilyen túlzások. A történelmi művekben megadott hadsereglétszámokat nyugodtan lehet osztani tízzel. Hogy egyesek ilyen bizalmatlanok az evangéliumszövegekkel szemben, az abból is adódik, hogy talán nem ismerik eléggé az ókori világ történelmi forrásait. Egy ma élő jeruzsálemi zsidó tudós, Schalom ben Chorin írt egy könyvet *Bruder Jesus* címen. Azt akarja bizonyítani benne, hogy Jézus a zsidósághoz tartozik, annak egyik legnagyobb vagy éppen legnagyobb alakja. Az evangéliumok tudósításai mögé rajzolja a zsidóság Jézus-kori mindennapi életét, ünnepeit, hétköznapjait, és ebben a csodálatos élethátterben Jézus történelme, alakja annyira megelevenedik, mint szinte egyetlen más műben sem. Az evangéliumoknak olyan tudósításai is valóságnak bizonyulnak, amiket az egyházi és világi Biblia-kritika már rég legendának minősített.

— *Mit tart ma a legaktuálisabbnak Jézus szellemi örökségéből?*

— Erkölcsi törvényhozását. Ma a világ erkölcsi válságban van, és elsősorban ez vezethet katasztrófához, a teljes emberi lét megsemmisítéséhez. Az okokat lehet sorjáztatni. Említik a technikai fejlődés megfutasát, amivel az ember nem tudott lépést tartani sem társadalmi, sem egyéni erkölcsében. Végsőkig elvadult a politikum. Az első, de főleg a második világháborúban olyan szörnyűségek történtek, amik az előző századokban elképzelhetetlenek voltak. Még ma sem tudjuk ezt ésszel megemészteni. A politikum elvadulására a végleg hitevesztett kisémbert, az egyént, a farkastörvény tudomásulvételével és gyakorlatával válaszol. Élni, élvezni, habzsolni akár minden módon, minden eszükkel, áttiporva a másik ember életén. Ez még fokozta a technika fejlődésével járó mobilitást, túl sok embernek kellett feladni előző életformáját, megszokott erkölcsi kereteit, és lett talajavesztett, lumpenné, ágyrajáróvá, ingázóvá. Közben a fejlett ipari államokban kialakult magas életszínvonal hirtelen fölszórta azok igényeit is, akiknél az életszínvonalnak a feltételei még nem adóttak. Ezek persze egészségük, emberségük föláldozásával is iparkodnak megközelíteni ezt az életszínvonalat. Az eredmény az öngyilkosság, alkoholizmus, ideg-

összeroppanás. Ma már azok is, akik elébb az erkölcs relativitását hirdették, hajlamosak belátni, hogy egészséges társadalom csak szilárd és változhatatlan alapokon fejlődhetik. A tiszta erkölcs az életnek épp olyan alapfeltétele, mint a jó levegő, a tiszta víz és az egészséges táplálék.

— *Vajon Jézus merőben új erkölcsöt hirdetett?*

— Nem. Egyes alapelvei megtalálhatók a Tízparancsolatban, a próféták követeléseiben, és egyes zsidó rabbik, például Hillél tanításaiban. De ilyen tökéletesen senki sem foglalta össze Jézus előtt, és tegyük hozzá: azután sem.

— *Ezek az alapelvek más kultúrákban is megtalálhatók?*

— Az érdekes az, hogy a hinduk például egész más emberfejlődés során, egészen más, elűtő kultúrában csodálatosan ugyanezekre az erkölcs, maximumokra bukkantak. Gandhinak sokat kellett utaznia. Amikor a vonata befutott egy állomásra, ott mindig nagy tömeg fogadta, és várta, hogy beszélni fog. Ekkor ő elővette a Bibliát és felolvasta a Hegyi beszédet. Mikor az ortodox hinduk ezt rosszalálták, miért olvas fel a Bibliából, miért nem a hinduk szent írásaiból, Gandhi ezt felelte nekik: nem ismerek jobb, rövidebb összefoglalását a hindu erkölcsnek. Valóban, ha nézzük a hindu erkölcsstan legfőbb alapelveit, azok sorra megtalálhatók a Hegyi beszédben.

— *Kérem, sorolja fel ezeket.*

— Az ahimsza. Annyit jelent, ne ölj, ne árts. Semmi élőlény életét nem szabad kioltanunk, hanem élni kell segítenünk. Még ellenségeinknek is, bár-hogy is ártanak nekünk, jótettel kell válaszolnunk. Szeresd ellenségedet. Aztán a brahmácsarja. Ez azt jelenti, hogy éljünk tiszta életet monogám házasságban. A szatja: nem szabad hazudnunk, csak igazat mondanunk, vagyis a ti beszédek legyen igen-igen, nem-nem. Az aszteia: ne lopj. Ezt a Tízparancsolatból ismerjük. Gandhi maga nemcsak a legszigorúbban betartotta ezeket, hanem komoly önmegtágadásban élt. A lehető legerényebben étkezett, épp csak hogy fenntartsa az életét. Tudjuk, hogy Indiában ekkor mennyi sokan haltak éhen, mint ma, Afrikában. Gandhi azt tartotta, ha ő egy falattal is többet eszik a minimumnál, azt egy éhen haló szájától vonja el. Ez az aparigraha. Azt jelenti, hogy ne gyűjtsünk vagyont. Semmit, a minimális személyi szükségleten felül. Legyünk úgy, mint az ég madarai és a mezők liliomai. Ez hát a hindu öt alapelv. Pontról pontra megegyezik Jézus kívánságaival. Mindezt, mint Nap, beragyogja a jézusi szeretet. Mert szerinte az Isten maga a szeretet. És hogy viszonylik hozzánk, emberekhez? Mint a tékozló fiú atyja világgá kóválygó és nyomorúságában hazatérő fiához. Csak egyet kíván tőlünk, hogy ezt az ő szeretetét továbbadjuk embertársainknak, mint ahogy az irgalmas szamaritánus. Ez az egymás iránti szeretet, jóindulat...

— *Jóindulat és segítőkészség pedig a biztosítéka mind az egyén, mind a közösség, család, lakóközösség, állam zavartalan, stabil boldogulásának. Az ilyen alapon szerveződő közösség, ha erős, kiszűri magából a diszharmóniát keltő önzést, erőszakosságot, a gyengébb eltiprását, és megvalósítja a teljes viszonyosságot ember és ember között. De miben hasonlított Gandhi Jézushoz?*

— Gandhi életcélja volt, hogy mindezt tökéletesen megvalósítsa. Saját életében is, de a közösség, az egész hindu társadalom életében is. Sőt, ami hallatlan: még a politikában is. Sajnos, nem mondható el ez a történelmi kereszténységről; azt, hogy az egyén életében meg kell valósítani, a kereszténység persze ajánlotta, de nem vette szigorúan. Elnézte az emberek korlátlan meggazdagodását, elnézte a hatalmon levők korlátlan basáskodását, a nekik kiszolgáltatotakon. Itt mutatott csodálatos példát Gandhi, aki egy gyarmati

függetlenségi forradalom vezére volt, de úgy, hogy politikájában is szigorúan betartotta és betarttatta az ahimsza, a nem ölés, nem ártás, az ellenség kímélése maximáját.

— *Mi a tanulság mindebből?*

— Mindebből leszűrhetjük, hogy az erkölcsi törvény nem holmi változó vagy változtatható konvenció vagy valamiféle társadalmi szerződés, amely bár-mikor felmondható és módosítható, hanem állandó, örök időkre szóló természeti törvény, mint a tömegvonzás vagy a Maxwell-egyenletek. Bele van írva a lelkünkbe, a legkülönbözőbb kultúrák szellemébe. Láttuk, az erkölcsi törvények megtartása a legtökéletesebb boldogság elérésének az útja is. És Jézus nagysága abban áll, hogy ezt az erkölcsi törvényt mind ez ideig a legegyszerűbben és legtökéletesebben foglalta össze.

— *Jézusról azt tartják, hogy ő volt a világ megváltója, salvator mundi. Valóban az volt? És mit jelent ez a kifejezés? Minek tartotta magát Jézus?*

— Bizonyos értelemben megváltónak tarthatjuk mi is, mert az ő előbb ismertetett erkölcsi parancsai ma is változatlanul érvényesek, és ha ezeket követjük, egyénileg, közösségben és a nagypolitikában is, valóban megmenekül Földünk a katasztrófától. De a megváltó szónak van egy konkrét, történelmi jelentése is.

— *Éspedig?*

— A zsidó nép kis nép volt, beleékelve óriás népek közé. Hol az egyiptomiak, hol az asszírok, hol a babilóniaiak viharzottak el fölöttük, hódoltatták őket, a lakosságot kiirtották, rabszolgának hurcolták el. Pontosan úgy bántak velük, mint velünk, magyarokkal a törökök, németek. Időszámításunk előtt 586-ban a babilóniaiak úgyszólván az egész népet fogságba hurcolták, és Babilónban telepítették le. De száz éven belül onnan is visszakerültek. Szenvedéseiknek azonban ezzel sem lett vége. Nem sokkal Jézus születése előtt a rómaiak foglalták el őket, és egy kegyetlen zsarnokot ültettek nyakukra, Heródest. Majd egy római helytartóval — prokurátorral —, Pilátussal igazgattatták Judeát, aki, ha lehet, még Heródesnél is kegyetlenebb volt. Így a zsidó népben mindennél erősebben élt a vágy, hogy országuk újra ugyanolyan nagy, független birodalom legyen, mint Dávid király alatt volt.

— *Jézus hogy viszonylott a messiási imágóhoz?*

— A zsidók álmodoztak egy olyan zseniális hadvezérről, zsidó Napóleonnal, aki Dávid vérbeli sarja, legyőzi a rómaiakat, világbirodalmat alapít, vasvesszővel legelteti a pogány népet. Ezt a nagy királyt már jóval korábban élt próféták is megjövendölték, és dicsőségét zsoldárok hirdették.

— *Jézus valóban ennek tartotta magát?*

— Lenyűgöző költői beszéde és rendkívül sikeres gyógyításai hatására egyre nagyobb tömegek gyűltek Jézus köré mindenütt, ahol csak megjelent. Így a nép között elkezdtek találgatni, vajon nem ő e a megjövendölt megváltó, messiás. Jézus egyszer titokban megkérdezte tanítványait, minek tartanak engem? Ekkor Péter azt mondta: te vagy a Messiás, az élő Isten fia.

— *Vajon Jézus is ennek tartotta magát?*

— Igen is, nem is. Az biztos, hogy nem tartotta magát a nép által várt diadalmas messiásnak, a rómaiak leendő legyőzőjének. Jól tudta, hogy ilyen kalandra nem érett meg az idő. A rómaiak minden ilyen lázadást azonnal levernének. De a néplélekben, ha nem is ilyen intenzíven, élt egy másik messiás-imágó, amely az Ézsaiás könyvében olvasható az 53. fejezetben, a világ-irodalom egyik legszebb költeményében. Ez az ártatlan bárány, aki magára

veszi a világ bűneit, agnus Dei qui tollit peccata mundi, elszenved minden kínzást, megcsúfoltatást, meghal, de nem nyitja ki a száját. Akkor aztán Isten feltámasztja, és áldozatát végtelen dicsőséggel jutalmazza meg.

— *Felolvasná ezt az Izaiás-szöveget?*

— Felnőtt előtte, mint vessző,
mint hajtás jött ki a földből.
Nincs formája, se szépsége,
néztünk reá, de arca nem kívánatos.
Embertől elhagyott, megvetett,
fájdalmak férfja, betegség ismerője,
mint ki előtt elrejtjük arcunk,
megvetjük, semmibe vesszük.
De ő viselte betegségünket,
ő hordozta fájdalmainkat.
Bár mi azt hittük, Isten büntette,
megveretett és megnyomorított.
A mi vétkeinkért sebesített meg,
a mi bűneinkért ronttatott meg.
A mi békénkért bűnhődött,
sebei által gyógyultunk.
Mind eltévedtünk, mint juh,
magunk útjára tértünk.
Rávetette az Úr mindnyájunk bűnét.
Kínzatott, s maradt alázatos,
nem nyitotta száját,
mint bárány, ha taglóra vonsszák,
mint anyajuh, ha nyírják...
Fogság, ítélet nélkül vitték el,
kortársa ki törődött vele,
hogy midőn kínzatott a földiek közül,
népe bűnéért érte ütés.
A bűnösök közt adtak sírt neki,
gazdagok közt halála után.
Tetszett az Úrnak megrontani őt betegséggel,
ha feláldozza lelkét engesztelésül,
meglássa magját, éljen sokáig,
s keze által szerencsés légyen az Úr akarata.
Meglátja hasznát lelke kinjának,
megbékél ismeretével.
Igaz szolgám sokakat tesz igazzá
átvéve vétkeinket,
ezért a nagyokkal osztok neki részt,
s osztoz a prédán hatalmasokkal,
mivel kiönté lelkét halálnak
s a bűnösök közé számláltatott,
hordozta sokaknak bűneit,
s a bűnösökért imádkozott.

— *De hiszen ez vers, s ebben a fordításban most hallom először...*

— Igen. Az Ószövetség tekintélyes része versben van írva. Nemcsak a zsoltárok, a próféták beszédei is. Ez a világ egyik legszebb verse, én is megpróbáltam lefordítani, azt olvastam most.

— *Hogyan jutott eszébe Jézusnak ezt magára értelmezni?*

— Egyre szaporodtak az ellenségei. Szokatlan kifejezéseiben és főleg a szombatnapi gyógyításaiban a farizeus írástudók eretnekséget szimatoltak, a rómaiakkal kollaboráló jeruzsálemi papságnak pedig, a szaduceusoknak meg főleg az szűrt szemet, hogy olyan nagy tömegek gyűlnek össze Jézus körül. Jézus érezte, hogy helyzete egyre bizonytalanabb, és az ézsaiási fájdalmak férfijának sorsa fog beteljesedni rajta. Életében az utolsó jeruzsálemi ünnepre is azzal az előérzettel ment fel, hogy ott őt elfogják, megkínózzák és keresztre feszítik. Ő lesz az Isten báránya, a páskabarány, akinek kiontott vére biztosította a zsidók Egyiptomból szabadulását.

— *Mi a páskabarány?*

— Időszámítás előtt 1250 körül a zsidók Egyiptomban tartózkodtak, mint alávetett nép. Hogy ne szaporodjanak, a fáraó elrendelte, hogy minden született csecsemőt, ha fiú, meg kell ölni. Ekkor Mózes azt a parancsolatot kapta Istenétől, Jahvétól, hogy a zsidókat ki kell vezetnie Egyiptomból. A fáraó ezt megtiltotta, mire Jahve csapások sorozatával sújtotta Egyiptomot. Az utolsó csapás az volt, hogy egy éjjel Jahve megölt minden elsőszülöttet, embereket, állatokét egyaránt. Azért, hogy a zsidók elsőszülöttjeit megkímélje, elrendelte, házanként öljenek meg egy bárányt, és vérének kenjék az ajtófélfára, a szemöldökfára. Ő majd abból látja, hol laknak zsidók. A bárány húsát fogyasszák el a búcsúlakomán kovásztalan kenyérral, keserű füvekkel, borral, miután a kovászt kihányták a házból. A bárányt állva kellett elfogyasztani, bottal a kezükben, mint akik útra készülnek. És végül megparancsolta: mind az idők végezetéig a páskavacsora évfordulóját üljék meg ugyanígy, földidézve a kiszabadulás eseménysorozatát. Ezt a földidézést a vacsorán négyszer megszakítja egy-egy pohár bor fölhajtása, a bárány elfogyasztása kovásztalan kenyérral és keserű füvekkel történik.

— *Nagycsütörtökön, közvetlen halála előtt, Jézus is megülte a páskabarány vacsoráját?*

— Egyes teológusok ezt tagadják, de az említett Schalom ben Chorin pontról pontra bebizonyította, hogy Jézus bizony páskabarány vacsorát ünnepelt tanítványaival. Persze, némileg hozzá alkalmazva a beszélgetést tragikus előérzetével. Lukács evangéliuma szerint a harmadik pohár után vette a kenyeret, megáldotta, megtörte és kiosztotta, ezt mondván: ez az én testem, ami érettetek adatik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. A vacsora után pedig vette a poharat, ez a negyedik pohár, és ezt mondta: ez a kehely az új szövetség az én véremben, amely érettetek kiontatik. Márk szerint: sokakért kiontatik.

— *Miben módosítja Jézus a széder rituálét?*

— Hans Kosmala szerint a negyedik pohár alkalmából egy fohász hangzik el: „Önts ki a haragodat a népekre.” Ehelyett Jézus fölajánlja önnön vérének áldozatul, amely sokakért kiontatik, és kiengeszteli Isten haragját.

— *A lényeg az, hogy Jézus szentül hitte, hogy ő a páskabarány, aki áldozatul esik az emberek szabadulásáért, és vére kiontatik sokak bűneinek bocsánatára. Hogy értsük ezt?*

— Lehet érteni teológiailag is. Jézus ártatlan halálában elégtételt ad a haragvó igazságos Istennek az emberek halála helyett, amelyet azok bűneikkel kiérdemeltek. De lehet értelmezni egyszerűen, emberien is: aki túl nagy, rendkívüli szolgálatot tesz embertársainak, annak a sorsa legtöbbször meg nem értés, üldöztetés, sőt mártírium. Mindenesetre, aki így értelmezi, az se téved.

— *Jézus életéről és tanításáról a négy evangéliumban, ókori mérték szerint, nagyon sok hitelesnek látszó feljegyzés maradt úgy, hogy ezekből az ókor egyik legkarakterisztikusabb egyénisége rajzolódik ki. De mit tudunk édesanyjáról, Máriáról?*

— Máriáról annál kevesebb adat maradt fenn, és az is csak az Újszövetségben, mert a 2. századból való Protoevangélium Jacobi és az 5. századból a Mária mennybemenetele nem tekinthető hiteles forrásnak. Így csak az Újszövetség szórványos adataiból kell összeállítanunk Mária életének képét.

— *Mit tudunk Mária fiatalágáról?*

— Mária papi, lévita családból származott, közeli rokona Erzsébet, akinél Mária gyakran tartózkodott, szintén papnak volt a felesége. Mária részt vett a templomi papság életében. Jámbor családi áhítatokon, zsinagógai istentiszteleteken. Így okkal feltételezhetjük, hogy műveltsége a lehető legmagasabb volt, amiben akkor zsidó nőnek része lehetett. Ez a műveltség főleg tüzetes bibliai ismeretekben, héber nyelvtudásban és a mózesi és prófétai szövegek, zsoltárok recitálásában állt. Esetleg még a görög nyelv ismeretében is. A fiatal Mária életéről Lukács evangéliuma első három fejezetéből értesülünk. Megtudjuk, hogy Erzsébet, noha éltes kora miatt már semmi reménye nem volt rá, mégis teherbe esett. Nem sokkal utóbb bekövetkezett az angyali üdvözet, Máriát megszállta a Szentlélek teljessége, ő is gyermeket várt. Néhány hónap múlva Mária meglátogatta Erzsébetet, egy kis asszonyi tapasztalatcserére. Náluk maradt. Hamarosan megszületett Erzsébet fia, a későbbi Keresztelő János, és utóbb Mária fia, Jézus. Mikor eljött annak az ideje, a kisfiút szülei bemutatatták a papoknak, azok körülmetélték, elvégezték Mária tisztulási szertartását, s ekkor egy öreg aszkéta bölcs, Simeon, furcsa dolgokat jövendölt Jézusról, hogy ő lesz a messiás, a szabadító, akit a zsidó nép oly igen vár, de úgy, hogy szenvedéssel és mártírhálállal lesz teljes. Mária ezt a vészterhes jóslatot megjegyezte, és mélyen a szívébe véste. Azóta állandó szorongás és szenvedés volt a sorsa fia jövője miatt. Gondosan nevelte a kisgyereket, és taníttatta írástudókkal, úgyhogy a fiú tizenkét éves korában bámulatos szellemi érettségével ejtette csudálatba a jeruzsálemi papokat és írástudókat. Eddig szól Lukács tudósítása Jézus gyerekségéről.

— *Felvetődik a kérdés: honnan tudja mindezt Lukács? Ki lehetett az adatszolgáltatója?*

— Nem lehet más, mint maga Mária. Egyszerűen azért, mert az egész eseménysorozatban ő volt állandóan jelen. Erzsébet teherbe eséséről is ő tudhatott elsősorban. Gyönyörű imájáról, a Magnificatról, és a Simeon énekéről és jóslásáról is csak ő tudósíthatott. És ismételtén olvassuk: Mária megjegyezte mindezeket, és a szívében forgatja. És mivel ez a Jézus születéstörténete a világirodalom egyik legszebb költeménye, így joggal tarthatjuk Máriát az ókor egyik legnagyobb költőjének.

— *Mi a következő epizód, amit följegyeztek Máriáról?*

— A kánai mennyegző. A történetet ismerjük: elfogyott a bor. Ha ez kitudódik, az ifjú férj ugyancsak szegyenben marad. Mária odasúgta Jézusnak:

nincs boruk. Jézus ezt a jelzést elég keményen elutasította: micsoda dolgom vagyon nékem veled, ó asszony? Nem jött még el az én óráim. — Mária csak mosolygott magában, hiszen jobban ismerte a fiát, mint az magát. Tudta, hogy Jézus nem állhatja meg, hogy ne segítsen a bajbanlévőn. Ezért odaintette a szolgálát és ezt súgta nekik: valamint parancsolá néktek, azt cselekedjétek. — És csakugyan lett bor.

— *Mit árul el nekünk a következő jelenet?*

— Ez a szöveg áll Márk evangéliumában: „Eljövének ezért az ő atyafiai és az ő anyja, és kívül állván, küldének őhozzá, és őt hívatják vala. Ől vala pedig ökörülötte a sokaság, és mondanák azok néki: íme a te anyád és atyádfiai ott kint keresnek téged. Akkor felele nékik, mondván: kicsoda az én anyám vagy az én atyámfiak kicsodák? És amikor elnézte volna körös-körül azokat, kik ökörülötte ülnek vala, monda: imé, az én anyám és az én atyámfiak. Mert valaki azt cselekszi, amit akar az Isten, az nékem az én atyámfiak és néném és anyám.”

— *Ezt a jelenetet az írástudók általában úgy szokták értelmezni, hogy Mária nem értette meg a fiát, és Jézus ellenségesen megtagadta az anyját.*

— Hát a külső látszat talán ez, de nézzünk a dolog mélyére. Miért akarta Mária Jézust kihívni és hazavinni? Mert tudván tudta, mi lesz a vége Jézus nyilvános szerepléseinek és a körülötte keletkező tömegsődületnek. A rómaiaknak szemet szúr, elfogják és keresztre feszítik, és ő mint anya, az agg Simeon jóslatára is gondolva, elviselhetetlenül gyötrő kínokat állt ki ezért. Egyszerűen féltette a fiát, és szeretete volna megmenteni. És mi lett az anya és testvérek helyett anyául és testvérül kinevezett tanítványokkal? Amikor Jézust elfogták, szétrebbentek, mint a csirkék. És ki állott ott a kereszt alatt? Mária.

— *Honnan tudjuk ezt?*

— János evangéliumában ezt olvassuk: „Mikor azért látta volna Jézus az ő anyját és a tanítványt, akit szeretett vala, ott állni, mondá az ő anyjának: asszony, imhol a te fiad. Annak utána monda a tanítványnak: imhol a te anyád. És ez órától fogva a tanítvány az asszonyt házába fogadá.” Jézus a kereszten senkivel, semmivel kapcsolatban nem végrendelkezett. Sem az egyházzal, sem a tanítványaival kapcsolatban. Egyedül anyja jövődő sorsával törődött. Még egyszer találkozunk Máriával: pünkösdkor, a Szentlélek kitöltésekor. Ott van ő is a gyülekezetben.

— *Tudunk még valamit Máriáról?*

— Semmi többet. Ennyi szól az Újszövetségben Máriáról. Nem sok, de hogy világító példaképünk legyen, ahhoz elég. Az igazi anya, aki fiát mindennél jobban szereti, önzetlenül és hűségesen ragaszkodik hozzá akkor is, amikor a fia átmenetileg nem érti meg őt, és mint szellemi lény, mint költő, a legkülönbek közül való. Akinek Jézus jelentékeny mértékben köszönheti a maga szellemi arculatának kialakulását. Mindenesetre Jézus után ő a második személy az Újszövetségben, akit méltó, hogy szeretetünkkel és tiszteletünkkel övezzünk.

— *Úgy tudom, sok verset írt Máriáról.*

— Igen, egyik legkedvesebb költői témám.

— *Felolvasna egy ilyen verset?*

— Igen.

VEIT STOSS A KRAKKÓI MADONNÁT FARAGJA

Miért tisztellek mindenek felett,
Istenanya? E képmásod szemében
hadd valljam meg, szív-ajkad szögletében:
testámentomként művészetemet.

Kereszt alatt ott álltál észrevétlen.
Láttad: leget harapva szenvedett.
Ez órát sejtve izzott el életed,
ahogy követted őt riadt-szerényen.

Király-köpennyé lett sok néma könnyed,
s oltalmat így adsz annyi szenvedőnek,
kik vonsszák végzetük, mígnem letörnek.

Sokan vannak gyötörtek, öregek.
Nyüvödnek vergődnek, ahogy lehet.
De Anya nélkül élni nem lehet!

